

Geert Kraeye en Barbara Linsen
Arteveldehogeschool, Gent
Contact: geert.kraeye@arteveldehs.be
barbara.linsen@arteveldehs.be

Taal, expressie en communicatie ondersteund met ICT-tools in de lerarenopleiding

1. Hoe belangrijk is ‘goed taalgebruik’ in de lerarenopleiding?

In de lerarenopleiding besteden we uitgebreid aandacht aan taal in al haar facetten. Zowel mondeling als schriftelijk taalgebruik verdienen immers onze aandacht. Mede door de oorsprong van het onderwijs en door het alfabetiseren van leerlingen, kunnen we niet ontkennen dat taal een wezenlijk onderdeel is van onderwijs. Naast correct taalgebruik, de wijze waarop we met taal omgaan en hoe we taal hanteren, is expressie een essentieel onderdeel binnen de context van het leraarschap. Hoe gebruiken we onze stem? Denk maar aan articulatie, stemvolume, spreekritme, ademhaling, intonatie... Al die elementen zorgen voor een aangenaam, efficiënt en ‘mooi’ taalgebruik. Ook de lichaamstaal – het non-verbale – is bij het gebruik van taal van wezenlijk belang. Het versterkt de boodschap en het verhoogt de beleving en de betrokkenheid van de leerlingen. In de lerarenopleiding moet dan ook de nodige aandacht besteed worden aan mimiek, pantomimiek, oogcontact en andere non-verbale aspecten. Studenten moeten dat ‘goed taalgebruik’ in verschillende contexten kunnen hanteren, afhankelijk van de doelgroep (zowel voor kinderen van de basisschool als voor volwassenen).

2. Hoe kan ICT een meerwaarde betekenen in het leerproces?

Het gebruik van ICT biedt extra mogelijkheden om het leerproces van de student te faciliteren en te versterken. Met digitale media kan men immers zaken realiseren die zonder die hulpmiddelen niet of minder haalbaar zijn. Ook in onze lerarenopleiding hebben we ervoor gekozen om gebruik te maken van ICT als ondersteunende tool bij het leerproces. Door de integratie van ICT bereiken we in één beweging meteen twee doelen: enerzijds ontstaan er meer oefenkansen en meer kansen tot zelfevaluatie; anderzijds worden algemene ICT-vaardigheden geoefend die ook in een andere context bruikbaar zijn. Hierdoor zorgen we ervoor dat onze studenten klaar zijn voor de 21e eeuw en zowel voldoende taalvaardig als ICT-vaardig worden.

3. Hoe verloopt dat concreet?

In onze opleiding zijn er vier initiatieven die hierop inspelen. Bij het *eerste initiatief* werken we rond digitaal geluidsmateriaal. Binnen die module gaan we dieper in op het digitaal opnemen, afspelen en bewerken van de eigen stem, op spelen met geluiden en op het samenbrengen van stem en muziek. Hiervoor gebruiken we laagdrempelige software, relevante websites en de nodige ondersteunende handleidingen.

Bij het *tweede initiatief* gaan we dieper in op digitaal beeldmateriaal. Studenten leren gericht zoeken naar passende filmfragmenten, foto's en prenten op het internet. Ze leren criteria hanteren en leren beeldmateriaal selecteren in functie van de doelgroep. Naast het zoeken is er ook de nodige aandacht voor de basisbewerkingen van digitaal beeldmateriaal met eenvoudige en laagdrempelige software. Via deze module ervaren de studenten de kracht en de noodzaak van beeldtaal in het basisonderwijs. Dat is zeker geen onbelangrijk gegeven in het kader van de maatschappelijke evolutie waarbij de beeldcultuur steeds meer aan belang wint. Studenten leren dan ook om dat op een passende en doelgerichte manier te integreren in de lesopdrachten.

Bij het *derde initiatief* wordt video in de opleiding geïntegreerd. Studenten laten zichzelf filmen tijdens mondelinge oefensessies waarbij ze voorlezen of vertellen. Daarna worden de verzamelde filmfragmenten gebruikt voor zelfevaluatie, reflectie over het eigen optreden en/of groepsgesprekken rond bepaalde werkpunten en aandachtspunten. De kracht van dat medium is een waardevolle en bijna onmisbare aanvulling bij de bewustwording van de eigen aandachtspunten. Toch moet dat nog worden aangevuld met persoonlijke en professionele begeleiding van de lerarenopleiders. Deze techniek wordt ook toegepast tijdens stage- en praktijkopdrachten, waarbij via video-opnames het eigen functioneren, het lesgeven en het eigen taalgebruik onder de loep komt te liggen.

Bij het *vierde initiatief* gaan we aan de slag met PowerPoint. Hierbij worden de voorgaande sessies rond beeld en geluid geïntegreerd en wordt aandacht besteed aan kinder- en jeugdboeken. Concreet ontwikkelen studenten binnen deze module een digitaal vertelboek, aan de hand van de PowerPoint-software. Aan de module gaan sessies vooraf rond kinder- en jeugdliteratuur, rond het hanteren van de juiste selectiecriteria en over de algemene rol van literatuur in het basisonderwijs.

Tijdens de realisatie van de vier modules hebben we enerzijds dus gewerkt aan de verschillende aspecten van taalgebruik en hebben we anderzijds ook algemene ICT-vaardigheden ingeëoefend.

4. Doelstellingen bij de module ‘digitaal geluidsmateriaal’

- Geluidssoftware kunnen downloaden en installeren, plus bijhorende VST-plugin en mp3-encoder.
- Via gebruikservaring een minimum aan theoretische kennis verwerven rond digitaal geluidsmateriaal.
- Algemene geluidsinstellingen correct kunnen instellen en aanpassen op de eigen computer.
- Geluidsmateriaal kunnen verzamelen door het rippen van een cd.
- Geluidsmateriaal kunnen verzamelen door gericht te zoeken naar geluidsmateriaal op het internet.
- Geluidsmateriaal kunnen verzamelen door het zelf inspreken en opnemen van een tekst.
- Geluidssoftware (Audacity) gebruiken om geluidsmateriaal op te nemen, te bewerken, samen te voegen en effecten toe te voegen.
- Geluidssoftware (Audacity) gebruiken om geluidsmateriaal op te slaan, te bewaren en te exporteren als .mp3 en/of .wav.

Website bij deze module:

<http://project.arteveldehs.be/llo/ictweb/GELUIDweb/index.htm>.

5. Doelstellingen bij de module ‘digitaal beeldmateriaal’

- Via gebruikservaring een minimum aan theoretische kennis verwerven rond digitaal beeldmateriaal.
- Kennis verwerven met betrekking tot resolutie, bestandsformaat en bestandsgrootte van digitaal beeldmateriaal.
- Beeldmateriaal kunnen verzamelen door het gebruik van een digitale camera.
- Beeldmateriaal kunnen verzamelen door het gebruik van een scanner.
- Beeldmateriaal kunnen verzamelen door gericht te zoeken op het internet.
- Digitaal beeldmateriaal integreren in MS-Word.
- Andere gratis beeldsoftware verkennen.

Website bij deze module:

<http://project.arteveldehs.be/llo/ictweb/BEELDweb/index.htm>.

6. Doelstellingen bij de module ‘PowerPoint en het digitaal vertelboek’

- Via gebruikservaring een minimum aan theoretische/technische kennis verwerven rond presentatiesoftware en MS PowerPoint.

- Kennis verwerven met betrekking tot algemene principes in verband met presenteren op een digitale manier.
- PowerPoint gebruiken in een relevante context.
- De mogelijkheden binnen de context van de lagere school verkennen.
- Digitaal fotomateriaal verzamelen met behulp van een digitaal fototoestel.
- Digitaal geluidsmateriaal opnemen met Audacity en omzetten naar wave-bestanden.
- De tijdens de workshop aangeleerde applicaties en interactieve elementen integreren in MS PowerPoint.
- Mogelijkheden met betrekking tot navigatie en passende navigatiestructuur toepassen in MS PowerPoint.
- Digitaal beeld- en geluidsmateriaal integreren in MS PowerPoint.
- Tot een interactief en creatief geheel komen.
- Andere gratis online presentatiesoftware verkennen.

Website bij deze module:

<http://project.arteveldehs.be/llo/ictweb/POWERPOINTweb/index.htm>.

7. Algemene ICT-doelen

- Zelfredzaam kunnen handelen bij de confrontatie met ‘problemen’.
- Binnen de lerarenopleiding de minimale algemene ICT-vaardigheden verwerven om optimaal te kunnen functioneren.
- Zicht krijgen op mogelijkheden en toepassingen voor leerlingen in het basisonderwijs.
- Waar relevant en haalbaar de ICT-vaardigheden toepassen en gebruiken binnen de context van stage en praktijk.
- De kloof dichten tussen de ICT-vaardige leerling en de leerkracht.

8. Even dieper inzoomen op het digitale vertelboek

Met de module rond het interactieve vertelboek gaan we als volgt te werk. De studenten krijgen eerst enkele sessies rond voorlezen en vertellen in het basisonderwijs. Hierbij wordt dieper ingegaan op alle aspecten die met dat onderwerp te maken hebben. Het gaat zowel om sessies rond het selecteren van goede kinder- en jeugdboeken als om sessies rond uitspraak, articulatie, mimiek en pantomimiek en andere bijkomende, relevante inhouden. Vervolgens volgen de studenten ondersteunende sessies in verband met ICT-vaardigheden. Hierbij krijgen ze tevens een ondersteunende website aangeboden met videohandleidingen. Na die sessie gaan studenten op zoek naar een waardevol kinder- of jeugdboek volgens de aan hen aangeleerde selectiecriteria. Ze zor-

gen er wel voor dat het gekozen boek zowel tekst- als beeldmateriaal bevat. Dat is immers essentieel om tot een digitaal vertelboek te komen. Het geselecteerde boek wordt ter controle aangeboden aan een lerarenopleider. Eenmaal goedgekeurd, wordt het gekozen boek door de student geregistreerd op het digitaal leerplatform. Elk verhaal kan slechts één keer gekozen worden. Hierdoor vermijden we herhaling, een eenzijdige keuze en plagiaat en zorgen we tevens voor een uniek resultaat. Studenten gaan door een dergelijke manier van werken verder kijken dan hun neus lang is. Nadien gaat elke student individueel aan de slag met het gekozen boek: [renten scannen, teksten inspreken, extra ondersteunende geluiden opzoeken, de opdracht uitvoeren volgens de gestelde eisen... Het afgewerkte product wordt op een cd-rom gebrand en ingediend bij de betrokken lector. Het eindproduct wordt enerzijds door de student zelf geëvalueerd via een zelfevaluatie-document en wordt anderzijds geëvalueerd en voorzien van feedback door de betrokken lector. De feedback gaat zowel over de ICT-aspecten als over de talige en expressieve kant van het voorlezen.

Daarnaast gebruikt de student het digitaal vertelboek ook in zijn of haar stageklas. Dat zorgt voor een hogere motivatie bij de studenten. Ze zien hoe leerlingen met een digitaal vertelboek omgaan en denken samen met hun stagementor na over hoe dat digitaal materiaal geïntegreerd kan worden in de klaswerking. Op die manier maakt de lerarenopleiding ook een beetje haar voorbeeldfunctie waar: doordat de mentoren studenten aan de slag zien met het materiaal in hun klas, krijgen ze meer zicht op hoe ICT een plaats kan krijgen in het onderwijs.

9. Tot slot

Door de opdracht van het digitale vertelboek worden verschillende aspecten van het leraarschap geoefend en werken we aan een waaier van (deel)competenties. Door studenten hun eigen stem te laten opnemen en beluisteren, werken we aan mondelinge taalvaardigheid. Tegelijkertijd verdiepen we de ICT-vaardigheden van de studenten. Bovendien verkennen studenten het veld van kinder- en jeugdliteratuur verder. En door het digitale vertelboek ook te integreren in hun stages, begint ICT een rol te krijgen binnen didactische competenties. We stellen vast dat studenten erg gemotiveerd zijn om van hun vertelboek een pareltje te maken. Net die motivatie sterkt ons in de overtuiging dat we met deze 'rijke' opdracht een goed voorbeeld geven van wat we later van onze studenten verwachten.